

Identification and Prioritization of the Instructional Needs of Iranian Public Libraries' Users with the Aim of Designing and Implementing Appropriate Nationwide Instructional Courses

Kiumars Taghipour (Corresponding Author)

Assistant Prof., Department of Education, University of Tabriz, Tabriz, Iran
taghipour@tabrizu.ac.ir

Hashem Atapour

Assistant Prof., Department of Knowledge and Information Science,
University of Tabriz, Tabriz, Iran
hashematapour@tabrizu.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to assess the instructional needs of Iranian public libraries' users.

Method: In order to conduct the assessment of instructional needs, the agreement-based needs assessment model and Internet survey method were used, the data were collected through distribution of electronic questionnaires among public library users across the country. The research population consisted of all public libraries' users in Iran in 1399 SH, whose number was 1842858 according to the staticstics of Iran Public Libraries Foundation. According to the Krejcie-Morgan table, 775 cases were selected as the research sample using the stratified sampling method. A researcher-made closed-ended questionnaire was used to collect data, and the content validity of the questionnaire was verified by 5 people including project supervisor, education and research experts of Iran Public Libraries Foundation, faculy members of education sciences and knowledge and information science, and the reliability of the questionnaire was equal to 0.92 according to Cronbach's alpha coefficient. Collected data were analyzed using descriptive and inferential statistics, such as mean and standard deviation, and statistical tests including sample t-test and Friedman test.

Findings: The results showed that out of 75 instructional courses, 38 instructional courses are required by users of public libraries in Iran, and in

particular life skills courses, mental health promotion, learning and study skills, couples communication skills, media literacy, physical health promotion, Internet skills, information literacy, camera and mobile photography, Internet-based business, parenting, Word processing, entrepreneurship and business skills, PowerPoint presentation, resume writing, and installing Windows, respectively, are 16 prioritized instructional courses and the most important training courses required by the users of public libraries in Iran. By implementing these nationwide instructional courses, Iranian public libraries will be able to obviate the personal and professional instructional needs of target users.

Originality/value: In spite of the emphasis on instruction as one of the main missions of the Iran Public Libraries Foundation, research evidences show that Iranian public libraries have not considered the instructional needs assessment of target users, which is necessary for designing and implementing nationwide instructional courses. Identification of the instructional needs of Iranian public library users is their research contribution. The results of this study help the instructional officials of Iran Public Libraries Foundation to design instructional courses which fit the instructional needs of target users, and to take effective steps to achieve the strategic goal of instruction as well.

Keywords: Public libraries, Users, Instructional needs assessment.

Conflicts of Interest: None

Funding: Iran Public Libraries Foundation.

Citation: Taghipour, K., & Atapour, H. (2021). Identification and Prioritization of the Instructional Needs of Iranian Public Libraries' Users with the Aim of Designing and Implementing Appropriate Nationwide Instructional Courses. *Research on Information Science & Public Libraries*. 27(3), 439-465.

Research on Information Science and Public Libraries, 2021, Vol.27, No.3, pp. 439-465

[DOR: 20.1001.1.26455730.1400.27.3.5.5](https://doi.org/10.126455730.1400.27.3.5.5)

Received: 21st September 2021; Accepted: 12th November 2021

Article Type: Research-based

© Iran Public Libraries Foundation

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران برای طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی مناسب در سطح کشور

کیومرث تقی‌پور (نویسنده مسئول)

استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

taghipour@tabrizu.ac.ir

هاشم عطاپور

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

hashematapour@tabrizu.ac.ir

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف نیازسنجی آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران انجام گرفت. **روش:** برای اجرای نیازسنجی آموزشی از الگوی نیازسنجی توافق‌محور و روش پیمایش اینترنتی استفاده شده است و داده‌های لازم از طریق پرسش‌نامه الکترونیکی از کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور در ارتباط با نیازهای آموزشی آنان جمع‌آوری شد تا عناوین نیازهای آموزشی مهم و با اولویت بالا شناسایی و اولویت‌بندی شود. جامعه پژوهش شامل همه کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور بود و تعداد ۷۷۵ نفر نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبتی انتخاب شدند. از پرسش‌نامه بسته‌پاسخ محقق ساخته برای گردآوری داده‌ها استفاده شد. سپس، روایی محتوایی پرسش‌نامه به تأیید ۵ نفر از متخصصان رسید و پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که برابر با ۰/۹۲ است. **یافته‌ها:** نتایج پژوهش نشان داد که از میان ۷۵ دوره آموزشی، ۳۸ دوره آموزشی مورد نیاز کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران هستند و به‌ویژه دوره‌های مهارت‌های زندگی، ارتقای سلامت روان، مهارت‌های یادگیری و مطالعه، مهارت‌های ارتباطی زوجین، سواد رسانه‌ای، ارتقای سلامت جسمانی، مهارت استفاده از اینترنت، سواد اطلاعاتی، عکاسی با دوربین و موبایل، کسب و کار اینترنتی، فرزندپروری، تایپ با نرم افزار ورد، مهارت‌های کارآفرینی و کسب و کار، ارائه از طریق پاورپوینت، رزومه‌نویسی شغلی، و نصب سیستم عامل ویندوز به ترتیب ۱۶ عنوان دوره آموزشی اولویت‌دار و مهم‌ترین عناوین دوره‌های آموزشی مورد نیاز برای کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران هستند.

اصالت/ارزش: پژوهش حاضر از این جنبه که نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران را شناسایی کرده دارای نوآوری است. نتایج حاصل از اجرای این پژوهش به مسئولان آموزش نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران کمک می‌کند تا دوره‌های آموزشی مناسب با نیازهای آموزشی کاربران هدف را طراحی کنند و به‌طور مؤثر در راستای تحقق هدف راهبردی آموزش گام بردارند.

کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، کاربران، نیازسنجی آموزشی

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

استناد: تقی‌پور، کیومرث؛ و عطاپور، هاشم (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران برای طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی مناسب در سطح کشور. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۷(۳)، ۴۳۹-۴۶۵.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. دوره ۲۷، شماره ۳، صص ۴۳۹-۴۶۵.

[DOR: 20.1001.1.26455730.1400.27.3.5.5](https://doi.org/10.1001.1.26455730.1400.27.3.5.5)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۳۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۱

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

مقدمه

ادبیات پایه در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، آموزش را به‌عنوان یکی از اهداف کتابخانه‌های عمومی قلمداد کرده‌اند (کوونتز و گابین^۱، ۲۰۱۰). در این خصوص، بیانیه یونسکو برای کتابخانه‌های عمومی (۱۹۹۴)، کتابخانه عمومی را دروازه محلی برای دانش معرفی کرده که شرایط لازم را برای یادگیری مادام‌العمر، تصمیم‌گیری مستقل، و توسعه فرهنگی افراد و گروه‌های اجتماعی فراهم می‌کند. کتابخانه‌های عمومی در فرایند آموزش افراد نقش مهمی بر عهده دارند و لازم است با فراهم آوردن منابع و امکانات مناسب و برگزاری دوره‌های آموزشی از زندگی فردی، اجتماعی و شغلی افراد پشتیبانی کنند (بارون، ویلیامز، بجالی، آرنز و ویلسون^۲، ۲۰۰۵؛ استولاریک و سیلک^۳، ۲۰۱۳؛ فرنکس و جانز^۴، ۲۰۱۵؛ گیجوی، آیانچا و دول^۵، ۲۰۱۸). ارائه آموزش و برگزاری دوره‌های آموزشی برای کاربران کتابخانه‌های عمومی با هدف تحقق یادگیری مادام‌العمر در اسناد بالادست کتابخانه عمومی در سطح دنیا مورد توجه قرار گرفته است، به‌طوری که سند فناوری و خدمات کتابخانه آلاسکا ۲۰۱۸-۲۰۲۲^۶، سند فناوری و خدمات کتابخانه ایالت اورگان ۲۰۱۸-۲۰۲۲^۷، برنامه راهبردی کتابخانه عمومی رووان ۲۰۱۸-۲۰۲۱^۸، سند فناوری و خدمات کتابخانه ایالت ورمونت ۲۰۱۸-۲۰۲۲^۹، سند فناوری و خدمات کتابخانه دلیویر ۲۰۱۸-۲۰۲۲^{۱۰}، برنامه راهبردی کتابخانه عمومی پائول پرات ۲۰۱۷-۲۰۲۲^{۱۱}، و ...، گسترش خدمات و دوره‌های یادگیری و تدارک منابع اطلاعاتی و یادگیری گوناگون برای همه افراد جامعه به‌منظور پشتیبانی از توسعه شخصی افراد، و ارتقای توانایی شغلی افراد و مهارت‌های سواد دیجیتال را مورد تأکید قرار داده‌اند.

کتابخانه‌های عمومی از طریق رسانه‌های سنتی و مدرن مختلف فرصت‌های آموزشی و یادگیری مناسب را برای همه افراد جامعه در همه مراحل زندگی آنان فراهم می‌سازند تا مهارت‌های شخصی و شغلی آنان بهبود یابد (فینچام و وارد^{۱۲}، ۲۰۰۶؛ یونسکو، ۲۰۰۵؛

1. Koontz & Gubbin
2. Barron, Williams, Bajjaly, Arns, & Wilson
3. Stolarick & Silk
4. Franks & Johns
5. Gichohi, Onyancha, & Dulle
6. LIBRARY SERVICES AND TECHNOLOGY ACT- ALASKA STATE PLAN 2018 – 2022
7. State Library of Oregon's Library Services and Technology Act, Five-Year Plan 2018-2022
8. ROWAN PUBLIC LIBRARY Strategic Plan 2018-2021
9. Library Services and Technology Act: 2018 – 2022 State of Vermont
10. 2018 – 2022 Library Services and Technology Act (LSTA) Plan Delaware Division of Libraries
Dover, DE
11. STRATEGIC PLAN FY 2017 – 2022 Paul Pratt Memorial Library
12. Fincham & Ward

ویجتونگک^۱، ۲۰۰۰؛ کلی^۲، ۲۰۱۴). برای مثال؛ کتابخانه‌های عمومی بریمبانگ در راستای پشتیبانی یادگیری افراد در همه مراحل زندگی، اجرای موضوعات دوره یادگیری مادام‌العمر از جمله یادگیری سال‌های اولیه، پشتیبانی سال‌های مدرسه، سواد دیجیتالی، سواد انگلیسی، فرهنگ خواندن، مهارت‌ها برای به دست آوردن شغل یا استخدام شدن، و ارتباط اجتماعی را برگزار کرده‌اند (کلی، ۲۰۱۴). کتابخانه عمومی لاکراس کلاس‌هایی در زمینه توسعه حرفه‌ای و شخصی از جمله دوره‌های فاوا-مایکروسافت ورد، اکسل یا وردپرس، ایجاد صفحات وب، اصول سرمایه‌گذاری در بورس، و یادگیری یک زبان جدید، حسابداری، یادگیری زبان اشاره، و نوشتن حرفه‌ای داستان برگزار می‌کند (کتابخانه عمومی لاکراس، ۲۰۱۹).

برنامه کارآموزی حرفه‌ای جامعه اروپا^۳ در این زمینه به بررسی نقش کتابخانه‌های عمومی در یادگیری مادام‌العمر در کشورهای اتحادیه اروپا پرداخته است. مدیران کتابخانه‌های عمومی اظهار داشتند که به‌طور مستقل یا مشارکتی دوره‌های آموزشی یادگیری مادام‌العمر برگزار کرده‌اند. نتایج پژوهش مزبور نشان داد دامنه وسیعی از دوره‌های آموزشی در کتابخانه‌های عمومی برگزار شده است که از آن جمله می‌توان به دوره‌های آموزشی فناوری اطلاعات و ارتباطات، گواهی‌نامه مهارت رایانه‌ای اروپا^۴، سواد رایانه و فناوری اطلاعات^۵، مشاوره اطلاعات وبی^۶، و وب‌گردی سالم^۷، تاریخ خانواده، زبان اشاره، نوشتن خلاق، دوره‌های مکالمه و سواد پایه، و برگزاری کلاس‌های آموزش انگلیسی به غیرانگلیسی‌زبان‌ها اشاره کرد (اسپاکی^۸، ۲۰۰۴). استانزوایلا (۲۰۱۱) با بررسی مسائل و موضوعات خدمات یادگیری مادام‌العمر توسط کتابخانه‌های عمومی در ۱۲ کشور اتحادیه اروپا به این نتیجه رسید که همه کشورها خدماتی را برای توسعه مهارت‌های فناوری اطلاعات، ارتقای خواندن در میان بچه‌ها و بزرگسالان فراهم می‌کنند. ارتقای سواد اطلاعاتی و رسانه، هنرها و صنایع دستی، دوره‌های زبان‌آموزی، ارائه خدمات به مهاجران، پشتیبانی از بیکاران، پشتیبانی از مهارت‌های مطالعه کودکان (از قبیل باشگاه‌های کمک به

1. Wijetunge
2. Kelly
3. The European Community's vocational training programme
4. European Computer Driving Licence (ECDL)
5. Computer Literacy and Information Technology (CLAIT)
6. Webwise
7. safe surfing
8. Spacy

انجام تکالیف خانه)، دوره‌های انگیزشی یا مربیگری، سواد سلامت، و مهارت‌های کارآفرینی یا کسب‌وکار از جمله خدماتی هستند که کتابخانه‌های عمومی ارائه می‌کنند.

کتابخانه‌های عمومی در سطح اروپا، به‌ویژه کتابخانه‌های عمومی فنلاند، دانمارک، انگلستان، چک، اسلونی و اتریش، بیشتر از طریق تدارک محیط‌های یادگیری خودمحور و یادگیرنده‌محور به تحقق یادگیری مادام‌العمر کمک می‌کنند (استانزیلا، ۲۰۱۱). در پروژه «کتابخانه‌های عمومی در جامعه یادگیری»^۱ به‌عنوان بخشی از برنامه آموزشی اتحادیه اروپا (متشکل از کشورهای دانمارک، فنلاند، انگلستان، اسلونی، اسپانیا، و هلند) کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مرکز یادگیری باز^۲ شناخته می‌شود و دوره‌های الکترونیکی و چندرسانه‌ای خودمحور برای پشتیبانی و تقویت یادگیری بزرگ‌سالان توسعه و انتقال می‌دهد (اوه، گروت، و اسمیت، ۲۰۰۷). کتابخانه‌های اسپانیا دوره‌های خودآموز چندرسانه‌ای در زمینه‌های عکاسی دیجیتال، نرم‌افزارهای شغلی، خواندن و یادگیری، دوره‌های مهارت شغلی، مدیریت استرس و تعارض زندگی شخصی و شغلی برگزار کرده‌اند (اوه، گروت، و اسمیت، ۲۰۰۷). کتابخانه‌های بزرگ در جمهوری چک دوره‌های کوتاه‌مدت یادگیرنده‌محور در موضوعاتی چون سیاست، تاریخ، و فناوری اطلاعات برگزار می‌کنند. همچنین، در کتابخانه‌های عمومی بریمبانگ، در پشتیبانی از مهارت‌های سواد انگلیسی، برنامه رایانه‌ای Rosetta Stone استفاده شد (کلی، ۲۰۱۴).

در کنار دوره‌های یادگیرنده‌محور، دوره‌های معلم‌محور نیز از سوی کتابخانه‌های عمومی در سطح دنیا برگزار شده است. کتابخانه‌های عمومی پاترونز و ایالت گیل دسترسی مخاطبان به صدها دوره آنلاین معلم‌محور، از سلامتی و شادکامی گرفته تا عکاسی دیجیتالی، برنامه رایانه‌ای، آموزش شهروندی و غیره، فراهم می‌سازد (کتابخانه عمومی پاترونز، ۲۰۱۹). کتابخانه ویگو کانتی دوره‌های آنلاین برای بزرگ‌سالان علاقه‌مند به بهبود فرزندآوری، مهارت‌های تکنولوژیکی و مهارت‌های زبان انگلیسی برگزار می‌کند (مرکز یادگیری مادام‌العمر کتابخانه عمومی ویگو کانتی، ۲۰۱۹). کتابخانه عمومی ریور پودر برنامه‌هایی با هدف غنی‌سازی زندگی افراد در دوره کهن‌سالی و زندگی فعال آن برگزار می‌کند و برنامه‌های

1. Public libraries in the learning society

2. Open learning Centre

3. Eve, de Groot & Schmidt

4. Public Library of Patrons

5. Life Long Learning Center Vigo County Public Library

مرتبط با موضوعات مالی به‌ویژه خرید یا بازپرداخت خانه، پس‌انداز و تأمین اجتماعی، کلاس‌های رایانه، تکنولوژی، و رسانه‌های الکترونیکی (امنیت الکترونیکی، ویرایش عکس با دستگاه تلفن همراه، استفاده از موبایل برای دسترسی به منابع دیجیتال) برای همهٔ سنین به‌ویژه افراد بزرگ‌سال اجرا می‌کند.

شواهد پژوهشی مرتبط اجرای دوره‌های آموزشی در کتابخانه‌های عمومی در سطح دنیا را موفق و اثربخش ارزیابی می‌کنند. پژوهش انجام‌شده توسط کلی (۲۰۱۴) نشان داد که کتابخانهٔ عمومی یادگیری را پشتیبانی می‌کند و ۵۲ درصد از پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامهٔ طراحی‌شده برای این پژوهش اظهار داشتند که کتابخانه به آن‌ها در تداوم یادگیری‌شان در سواد دیجیتال، سواد زبان، پشتیبانی برای سال‌های مدرسه، پشتیبانی برای توسعهٔ سال‌های اولیه، و مهارت‌های موردنیاز برای استخدام یا به دست آوردن شغل کمک می‌کند. طبق نتیجهٔ پژوهش مرکز پژوهشی پیو^۱ (۲۰۱۹)، اکثر آمریکایی‌ها معتقدند که کتابخانه‌ها وظیفهٔ تأمین نیازهای آموزشی و یادگیری جامعه و خانواده‌های آنان را به‌خوبی انجام می‌دهند. شواهد نشان می‌دهد که «بزرگ‌سالان» به شرکت در برنامه‌های کتابخانه‌ها علاقه‌مند هستند و کتابخانه‌ها را مکانی مناسب برای یادگیری می‌بینند (سابو^۲، ۲۰۱۷). پژوهشی در کانادا نیز نشان می‌دهد که ۸۱ درصد کاربران کلاس‌ها و سمینارها را بسیار مفید ارزیابی می‌کنند و کتابخانه‌ها را مکان مناسبی برای سمینارها و کلاس‌ها می‌پندارند (اسلوئن سل و کوپز^۳، ۲۰۰۴).

لازمهٔ تدارک دوره‌های آموزشی و یادگیری اثربخش برای توسعهٔ شخصی و حرفه‌ای همهٔ افراد جامعه از سوی کتابخانه‌های عمومی، توجه به نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی در همهٔ ابعاد زندگی و اجرای نیازسنجی آموزشی است. به‌عبارت دیگر، برای طراحی و اجرای دورهٔ آموزشی اثربخش ضرورت دارد که نیازهای آموزشی مخاطبان دقیقاً سنجیده شود (فردانش، ۱۳۹۰). تعیین نیازها یا سنجش نیازها از مقدماتی‌ترین فعالیت‌ها در اغلب الگوهای طراحی آموزشی (کمپ^۴؛ لشین، پولاک و رایگلو^۵؛ انستیتو توسعهٔ آموزشی؛ تهیهٔ نظام‌های آموزشی؛ و آموزش معیاری) است، و طراحان آموزشی با انجام نیازسنجی آموزشی سنگ زیرین ساختمان آموزش را پی‌ریزی می‌کنند. طبق این الگوها، هر آموزشی باید پاسخ‌گوی یک

1. Pew Research Center

4. Kemp

2. Sabo

5. Leshin, Pollack & Reigeluth

3. Sloane-Seale and Kops

سلسله نیاز باشد که در صورت اجرای صحیح آموزش آن نیازها رفع می‌شود. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که وجود نیاز یا مجموعه‌ای از نیازها مبنای منطقی هر دوره آموزشی قلمداد می‌شود. نیازهای آموزشی، کمبود و نقص در توانایی‌ها، دانش‌ها و گرایش‌های مخاطبان است. طراح یا تکنولوژیست آموزشی باید با انجام سنجش نیاز کمبودها را به‌دقت شناسایی، و برای رفع آن‌ها به طراحی آموزشی کامل اقدام کند (ترجمه رحیمی‌دوست، ۱۳۹۷). تجارب ارائه آموزش از سوی کتابخانه‌های عمومی در سطح دنیا نیز نشان می‌دهند که کتابخانه‌های عمومی از طریق سنجش نیازهای آموزشی کاربران عناوین دوره‌های آموزشی موردنیاز کاربران را شناسایی می‌کنند و از طریق الگوهای طراحی آموزشی معلم‌محور (سیستمی) و یادگیرنده‌محور (سازنده‌گرایانه) به طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی اثربخش می‌پردازند (توچ^۱، ۲۰۱۶؛ برنامه راهبردی کتابخانه موناخ ۲۰۱۵-۲۰۱۶، ۲۰۱۹؛ مرکز پژوهشی پیو، ۲۰۱۹؛ برنامه راهبردی کتابخانه‌های عمومی لودی ۲۰۱۷-۲۰۱۹، ۲۰۱۹؛ اسلوئن سل و کوپز^۲، ۲۰۰۴؛ اسمال، ذکریا و ال-فیگویی^۳، ۲۰۰۴؛ نیکولاس و گریر^۴، ۲۰۱۶؛ رینولد^۵، ۲۰۱۳؛ اوه، گروت و اسمیت، ۲۰۰۷).

در کتابخانه‌های عمومی ایران با وجود تأکید بر امر آموزش به‌عنوان یکی از رسالت‌های اصلی آن نهاد، بررسی‌ها نشان می‌دهد که برنامه مدونی برای دوره‌های آموزشی متشکل از نیازسنجی آموزشی و سایر مراحل طراحی آموزشی برای جامعه کتابخانه‌های عمومی ایران وجود ندارد و برنامه‌های آموزشی اجرا شده غالباً به‌صورت پراکنده و محدود است (نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران، ۱۳۹۷)، و شواهدی از چگونگی طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی برای کاربران کتابخانه‌های عمومی در دست نیست. پژوهش‌های انجام‌شده در ارتباط با آموزش در کتابخانه‌های عمومی ایران غالباً بر آموزش کارکنان این کتابخانه‌ها تأکید داشته‌اند (معرف‌زاده و صانعی دهکردی، ۱۳۸۵؛ شهرزادی و مجیری، ۱۳۸۹؛ بی‌پروا، ۱۳۸۹؛ آخوندی، ۱۳۹۰؛ صمیمی و افلاکی، ۱۳۹۵). پژوهش‌های معدود انجام‌شده در خصوص آموزش کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران صرفاً به امکان‌سنجی اجرای دوره‌های آموزشی برای کاربران در کتابخانه‌های عمومی پرداختند (عطائی‌ظاهر و همکاران، ۱۳۹۷). نتایج این

1. Tóth

3. Lodi Public Library 2017-2019 Strategic Plan

5. Small, Zakaria & El-Figuigui

2. Monash public library service strategy 2015-2018

4. Sloane-Seale and Kops

6. Nichols Hess & Greer

7. Reinbold

پژوهش‌ها حاکی از آن است که امکان ارائه خدمات آموزشی مؤثر بر توسعه اقتصادی و کارآفرینی در کتابخانه‌های عمومی بالاتر از سطح متوسط است و در نتیجه زمینه برای اجرای دوره‌های آموزشی مساعد است. با توجه به ضرورت اجرای دوره‌های آموزشی به منظور تحقق اهداف راهبردی نهاد کتابخانه‌های عمومی و همچنین خلأ نیازسنجی آموزشی از کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور، لازم است از طریق نیازسنجی آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور عناوین دوره‌های آموزشی مورد نیاز کاربران شناسایی شود و برنامه‌ریزی مناسب برای طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی صورت گیرد.

با عنایت به گسترش روزافزون بُعد آموزش در کتابخانه‌های عمومی و ضرورت شناسایی نیازهای آموزشی کاربران و کمبود شواهد و مستندات پژوهشی در این عرصه در ایران، پژوهش حاضر در نظر دارد نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران را شناسایی کند. نتایج حاصل از اجرای این پژوهش به مسئولان آموزش نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران کمک خواهد کرد تا دوره‌های آموزشی مناسب برای نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی طراحی کنند و به‌طور مؤثر در راستای تحقق هدف راهبردی آموزش گام بردارند. بدین منظور، پژوهش حاضر به این سؤال مهم پاسخ می‌دهد که نیازهای آموزشی اساسی و مهم کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران کدام‌اند؟

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش و در پاسخ به سؤال پژوهش، از طریق نیازسنجی نیازهای آموزشی اساسی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران شناسایی شد. این کار در سه مرحله تعیین الگوی نیازسنجی، طراحی ابزار نیازسنجی و اجرای نیازسنجی انجام گرفت.

گام ۱. تعیین الگوی نیازسنجی: در گام اول این پژوهش، الگوی نیازسنجی برای شناسایی نیازهای آموزشی اساسی کاربران کتابخانه‌های عمومی انتخاب شد. الگوها و فنون متعددی از قبیل الگوهای هدف‌محور، توافق‌محور، مسئله‌محور و ترکیبی برای نیازسنجی آموزشی وجود دارد که هریک از آن‌ها هدف، کاربردها و شرایط خاص خود را دارند. افزون بر الگوها، تکنیک‌ها/فنون مانند مصاحبه، پرسش‌نامه، مشاهده نیز در فرایند نیازسنجی برای گردآوری اطلاعات استفاده می‌شوند (عباس‌زادگان و ترک‌زاده، ۱۳۷۹). با توجه به اینکه در این پژوهش

نیازهای بیان‌شده توسط کاربران کتابخانه‌های عمومی مورد تأکید است و نظرات و عقاید آنان در خصوص نیاز کانون اصلی نیازسنجی است، نیازسنجی بر اساس روش‌های توافق‌محور مورد توجه قرار می‌گیرد. در روش‌های توافق‌محور، نیاز به مفهوم خواست یا ترجیح در نظر گرفته می‌شود و تکنیک‌های توافق‌محور بر گردآوری و ایجاد توافق میان نظرات و عقاید افراد مختلف در ارتباط با نیاز تأکید می‌کنند (فتحی واجارگاه و فخام‌زاده، ۱۳۹۲). طبق الگوی نیازسنجی انتخاب‌شده، برای شناسایی نیازهای آموزشی در این پژوهش، پرسش‌نامه بسته‌پاسخ در اختیار نمونه‌ای نسبتی از کاربران کتابخانه‌های عمومی کشور در همه استان‌ها قرار می‌گیرد تا نیازهای آموزشی اساسی کاربران کتابخانه‌های عمومی کشور شناسایی و اولویت‌بندی شود.

گام ۲. طراحی ابزار نیازسنجی: برای طراحی ابزار نیازسنجی که در این پژوهش پرسش‌نامه بسته‌پاسخ است، از تحلیل محتوای کمی وب‌سایت‌های ایرانی ارائه‌دهنده آگهی‌های آموزشی (دیوار، شیپور، نیازمندی‌های راهنمای همشهری، و پرتال سفارش آگهی روزنامه خراسان)، و وب‌سایت‌های کتابخانه‌های عمومی در سطح جهان استفاده شد و عناوین دوره‌های آموزشی پرتکرار در این وب‌سایت‌ها مورد توجه قرار گرفت.

بدین منظور، ابتدا به منظور تحلیل محتوای کمی، مقوله‌های اصلی تحلیل محتوا شناسایی شد و این مقوله‌ها شامل «مهارت‌های رایانه‌ای»، «مهارت‌های هنری»، «مهارت‌های زندگی و خانواده»، «مهارت‌های تقویت سلامت روان و زندگی»، «مهارت‌های پایه برای زندگی در قرن ۲۱»، «پشتیبانی از آموزش‌های مدرسه‌ای و دانشگاهی»، و «کاریابی، توسعه مهارت خوداشتغالی و راه‌اندازی کسب‌وکار» بودند که بر اساس پژوهش‌ها و مطالعات انجام‌شده و تجارب کتابخانه‌های عمومی در سایر نقاط جهان در ارتباط با دوره‌های آموزشی/یادگیری به دست آمدند. سپس، واحد تحلیل محتوای پژوهش انتخاب شد که در این پژوهش واحد تحلیل از نوع کلمات (عناوین دوره‌های آموزشی در صفحات وب‌سایت‌ها و غیره) بود که صفحات وب‌سایت‌ها در بازه زمانی چهار هفته از تاریخ ۱۳۹۹/۷/۶ تا ۱۳۹۹/۸/۶ بر اساس واحد تحلیل محتوا تجزیه و تحلیل شده‌اند، و در انتها شمارش و کدگذاری از طریق محاسبه فراوانی اعمال شد و فراوانی عناوین دوره‌های آموزشی در صفحات وب‌سایت‌ها در هریک از مقوله‌های اصلی به دست آمد (۷۵ عنوان دوره آموزشی در ۷ بعد).

بعد از شناسایی عناوین دوره‌های آموزشی از طریق تحلیل محتوا، ابزار نیازسنجی - پرسش‌نامه بسته‌پاسخ - طراحی شد. پرسش‌نامه طراحی شده شامل ۷۵ عنوان دوره آموزشی در ابعاد «مهارت‌های رایانه‌ای»، «مهارت‌های هنری»، «مهارت‌های زندگی و خانواده»، «مهارت‌های تقویت سلامت روان و زندگی»، «مهارت‌های پایه برای زندگی در قرن ۲۱»، «پشتیبانی از آموزش‌های مدرسه‌ای و دانشگاهی»، و «کاریابی، و خوداشتغالی» و دارای سه مقیاس «خیلی مهم و ضروری»، «تا حدودی مهم و ضروری» و «غیرضروری» بود که کاربران میزان اهمیت یا لزوم هریک از عناوین دوره‌های آموزشی را با انتخاب یکی از سه مقیاس مشخص کردند. روایی محتوایی پرسش‌نامه طراحی شده به تأیید ۵ نفر متشکل از ناظر طرح، کارشناسان آموزش و پژوهش نهاد، اساتید علوم تربیتی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی رسید، و پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که ۰/۹۲ به دست آمد.

گام ۳. اجرای نیازسنجی آموزشی: در اجرای نیازسنجی از روش پیمایش اینترنتی استفاده شد و داده‌های لازم از طریق پرسش‌نامه الکترونیکی از کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور جمع‌آوری شد. جامعه پژوهش شامل همه کاربران کتابخانه‌های عمومی در سطح کشور ایران در سال ۱۳۹۹ بود. بر اساس آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، تعداد کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران ۱۸۴۲۸۵۸ بود که از جامعه کاربران بر طبق جدول کرجسی-مورگان به تعداد ۷۷۵ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی برای بررسی انتخاب شدند (جدول ۱) و پرسش‌نامه در میان آن‌ها توزیع شد. برای گردآوری داده‌ها در این مرحله، فهرست مشخصات کاربران به تفکیک استان‌ها از اداره کل پژوهش و فناوری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در یک فایل اکسل دریافت شد. سپس، نمونه‌ها با استفاده از روش تصادفی منظم برای هر استان انتخاب شدند و به صورت تلفنی با ایشان تماس گرفته شد. در صورت موافقت نمونه انتخاب شده برای شرکت در پژوهش، لینک پرسش‌نامه الکترونیکی از طریق شبکه‌های اجتماعی (تلگرام، واتس‌آپ) یا ایمیل ارسال شد. در صورتی که نمونه انتخاب شده به شرکت در پژوهش تمایل نشان نمی‌داد، نفر بعد از وی در فهرست مشخصات جایگزین وی می‌شد. در مواردی که فرد موردنظر حاضر به همکاری بود اما برای تکمیل پرسش‌نامه الکترونیکی تمایل نشان نمی‌داد، از مکالمه تلفنی برای گردآوری داده‌ها استفاده شد. نمونه‌ها از همه استان‌ها به نسبت جامعه انتخاب شدند و داده‌های مربوط جمع‌آوری شد (جدول ۱).

$$n = \frac{Nt^2pq}{Nd^2 + t^2pq}$$

$$n = \frac{1842858 \times (1.96)^2 \times 0/56 \times 0/44}{[1842858 \times (0/35)^2] + [(1.96)^2 \times (0/56 \times 0/44)]}$$

$$n = 775$$

جدول ۱. تعداد عضو کتابخانه‌های عمومی کشور به تفکیک جنسیت در هر استان، و تعداد نمونه هر استان

ردیف	نام استان	عضو مرد نهادی	عضو زن نهادی	کل	نمونه
۱	آذربایجان شرقی	۵۱۵۴۲	۴۶۳۸۵	۹۷۹۲۷	۴۱
۲	آذربایجان غربی	۲۹۲۹۰	۲۹۹۲۴	۵۹۲۱۴	۲۵
۳	اردبیل	۲۶۰۳۶	۲۳۶۴۸	۴۹۶۸۴	۲۱
۴	اصفهان	۸۲۱۸۸	۵۵۳۸۷	۱۳۷۵۷۵	۵۸
۵	البرز	۴۱۱۱۱	۲۹۴۳۰	۷۰۵۴۱	۳۰
۶	ایلام	۱۱۸۸۷	۹۶۹۱	۲۱۵۷۸	۹
۷	بوشهر	۱۹۲۶۶	۱۵۸۱۰	۳۵۰۷۶	۱۵
۸	تهران	۷۴۱۶۱	۵۱۲۹۷	۱۲۵۴۵۸	۵۳
۹	چهارمحال و بختیاری	۲۰۸۴۹	۱۵۲۷۱	۳۶۱۲۰	۱۵
۱۰	خراسان جنوبی	۲۰۷۴۴	۱۶۷۵۳	۳۷۴۹۷	۱۶
۱۱	خراسان رضوی	۶۵۱۷۳	۵۰۷۸۶	۱۱۵۹۵۹	۴۹
۱۲	خراسان شمالی	۱۹۷۷۳	۱۴۲۵۸	۳۴۰۳۱	۱۴
۱۳	خوزستان	۵۶۶۸۸	۴۴۹۸۱	۱۰۱۶۶۹	۴۳
۱۴	زنجان	۲۵۹۸۷	۲۱۷۹۷	۴۷۷۸۴	۲۰
۱۵	سمنان	۲۸۳۴۷	۲۱۰۳۸	۴۹۳۸۵	۲۱
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۴۸۷۸	۱۴۴۳۱	۲۹۳۰۹	۱۲
۱۷	فارس	۵۷۴۹۴	۴۵۱۶۸	۱۰۲۶۶۲	۴۳
۱۸	قزوین	۳۲۳۶۱	۲۳۵۶۹	۵۵۹۳۰	۲۴
۱۹	قم	۱۰۴۲۱	۶۰۹۴	۱۶۵۱۵	۷
۲۰	کردستان	۱۶۹۵۰	۱۵۰۸۳	۳۲۰۳۳	۱۳
۲۱	کرمان	۵۷۷۹۱	۴۰۵۲۵	۹۸۳۱۶	۴۱
۲۲	کرمانشاه	۲۷۱۳۷	۲۲۳۳۳	۴۹۴۷۰	۲۱
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۵۱۳۰	۱۵۹۲۷	۳۱۰۵۷	۱۳

ردیف	نام استان	عضو مرد نهادی	عضو زن نهادی	کل	نمونه
۲۴	گلستان	۱۸۵۱۲	۱۲۹۸۸	۳۱۵۰۰	۱۳
۲۵	گیلان	۳۴۱۹۳	۲۰۹۹۰	۵۵۱۸۳	۲۳
۲۶	لرستان	۱۱۸۰۶	۹۳۲۱	۲۱۱۲۷	۹
۲۷	مازندران	۴۵۰۲۶	۳۸۰۸۵	۸۳۱۱۱	۳۵
۲۸	مرکزی	۳۱۵۱۱	۲۱۹۶۱	۵۳۴۷۲	۲۳
۲۹	هرمزگان	۱۸۸۱۵	۱۵۶۲۵	۳۴۴۴۰	۱۴
۳۰	همدان	۳۲۳۸۱	۲۷۱۷۳	۵۹۵۵۴	۲۵
۳۱	یزد	۳۷۴۱۱	۳۲۲۷۰	۶۹۶۸۱	۲۹
۳۱	کل	۱۰۳۴۸۵۹	۸۰۷۹۹۹	۱۸۴۲۸۵۸	۷۷۵

یافته‌ها

- **آمار جمعیت‌شناختی افراد مشارکت‌کننده در پژوهش:** در این پژوهش، فراوانی زنان شرکت‌کننده ۴۳۶ نفر و مردان شرکت‌کننده به تعداد ۳۳۹ نفر است که میزان مشارکت زنان در پژوهش ۵۶ درصد و میزان مشارکت مردان ۴۴ درصد است. از این تعداد، ۴۱ درصد از کاربران شرکت‌کننده در پژوهش شاغل (به تعداد ۳۱۵) هستند و ۵۹ درصد کاربران را افراد غیرشاغل (به تعداد ۴۶۰) تشکیل می‌دهند. در این پژوهش، اغلب گروه‌های سنی مشارکت داشته‌اند به‌طوری که ۷ نفر از مشارکت‌کنندگان در زیر ۱۵ سال، ۲۹۱ نفر در گروه سنی ۱۵-۲۴، ۲۸۰ نفر در گروه سنی ۲۵-۳۴، ۱۵۱ نفر در گروه سنی ۳۵-۴۴، و ۴۶ نفر در گروه سنی ۴۵ به بالا قرار داشتند. همچنین، در این پژوهش اغلب گروه‌های تحصیلی مشارکت داشته‌اند، به‌طوری که ۱ نفر از مشارکت‌کنندگان بی‌سواد بودند، ۳ نفر تحصیلات ابتدایی، ۱۷ نفر تحصیلات راهنمایی، ۳۲ نفر تحصیلات دبیرستان، ۱۷۶ نفر تحصیلات دیپلم، ۶۳ نفر تحصیلات فوق دیپلم، ۳۱۹ نفر تحصیلات کارشناسی، ۱۴۹ نفر تحصیلات کارشناسی ارشد، و ۱۵ نفر تحصیلات دکتری و بالاتر را داشتند.
- **توصیف آماری و استنباطی نمرات میزان اهمیت و نیاز به دوره‌های آموزشی:** در جدول ۲، توصیف آماری نمرات میزان اهمیت شامل میانگین و انحراف معیار، و نتایج آزمون t شامل آماره تی و سطح معناداری برای مقایسه میانگین حاصل‌شده با عدد ثابت ۲

به‌عنوان حد متوسط ارائه شده است. با توجه به داده‌های جدول ۵، در میان مهارت‌های رایانه‌ای، نیاز به مهارت فتوشاپ تفاوت معناداری با سطح متوسط ندارد، و به‌جز مهارت‌های طراحی صفحه وب، برنامه‌نویسی رایانه، طراحی پایگاه داده، و نرم‌افزارهای موشن گرافیک و انیمیشن که میزان نیاز ابراز شده برای آن‌ها به‌طور معناداری کمتر از حد متوسط است، نیاز به بقیه مهارت‌ها در حد بالاتر از متوسط قرار دارد. در میان مهارت‌های هنری، نیاز به مهارت‌های خطاطی/خوش‌نویسی، مجریگری، فن بیان، فیلم‌برداری، نویسندگی، آشپزی، و طراحی دکوراسیون خانه تفاوتی معنادار با سطح متوسط ندارد، و جز مهارت عکاسی با دوربین و موبایل که میزان نیاز ابراز شده برای آن‌ها به‌طور معناداری بیشتر از حد متوسط است، نیاز به بقیه مهارت‌ها در حد پایین‌تر از متوسط قرار دارد. میزان نیاز ابراز شده برای همه ابعاد مهارت‌های زندگی و خانواده، مهارت‌های تقویت سلامت جسم و روان، و مهارت‌های پایه برای زندگی در قرن ۲۱ به‌طور معناداری بیشتر از حد متوسط است. در بُعد پشتیبانی از آموزش مدرسه‌ای یا دانشگاهی، به‌جز دوره‌های آموزش زبان انگلیسی و برنامه‌ریزی تحصیلی ویژه کنکور که میزان نیاز به آن‌ها به‌طور معناداری بیشتر از حد متوسط است، میزان نیاز به بقیه دوره‌ها پایین‌تر از حد متوسط است. در نهایت، در میان مهارت‌های کاریابی و اشتغال، نیاز به دوره آموزشی تکنسنین داروخانه و مربیگری کودک تفاوتی معنادار با سطح متوسط ندارد، و به‌جز مهارت‌های نصب و راه‌اندازی دوربین‌های مدار بسته و دوره دستیاری دندان پزشکی که میزان نیاز ابراز شده برای آن‌ها به‌طور معناداری کمتر از حد متوسط است، نیاز به بقیه مهارت‌ها در حد بالاتر از متوسط قرار دارد.

جدول ۲. توصیف آماری نمرات میزان اهمیت و نیاز به دوره‌های آموزشی برای کاربران کتابخانه‌های عمومی

ابعاد	دوره آموزشی	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
مهارت‌های رایانه‌ای	مهارت استفاده از اینترنت	۲/۶۷	۰/۵۷۹	۳۲/۴۹	۰/۰۰۰
	پاورپوینت	۲/۵۶	۰/۶۴۷	۲۴/۳۶	۰/۰۰۰
	سیستم عامل ویندوز	۲/۵۱	۰/۶۴۴	۲۲/۴۰	۰/۰۰۰
	تایپ با نرم افزار ورد	۲/۶۱	۰/۶۱۰	۲۷/۹۰	۰/۰۰۰
	اکسل	۲/۴۸	۰/۶۷۰	۱۹/۹۹	۰/۰۰۰
	طراحی صفحه وب	۱/۹۳	۰/۷۷۴	-۲/۲۷	۰/۰۲۳

ابعاد	دوره آموزشی	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
مهارت‌های هنری	فتوشاپ	۲/۰۰	۰/۷۸۸	۰/۳۱۹	۰/۷۵۰
	فناوری اطلاعات	۲/۱۱	۰/۷۴۸	۴/۱۷	۰/۰۰۰
	نرم افزارهای ویرایش فیلم و عکس	۲/۰۹	۰/۷۹۶	۳/۴۲	۰/۰۰۱
	برنامه نویسی رایانه	۱/۹۵	۰/۸۰۸	-۱/۵۱	۰/۱۳۲
	طراحی پایگاه داده	۱/۸۱	۰/۷۷۸	-۶/۷۸	۰/۰۰۰
	نرم افزارهای موشن گرافیک و انیمیشن	۱/۸۳	۰/۸۱۴	-۵/۵۵	۰/۰۰۰
	طراحی و نقاشی	۱/۹۳	۰/۸۰۷	-۲/۱۳	۰/۰۳۳
	خطاطی/خوشنویسی	۲/۰۵	۰/۷۸۳	۱/۷۸	۰/۰۷۴
	خیاطی	۱/۸۳	۰/۷۸۳	-۵/۸۷	۰/۰۰۰
	مجریگری، فن بیان	۲/۰۲	۰/۸۰۵	۱/۰۲	۰/۳۰۵
	عکاسی با دوربین و موبایل	۲/۶۵	۰/۵۹۳	۳۰/۸۸	۰/۰۰۰
	فیلم برداری	۲/۰۱	۰/۷۵۵	۰/۶۶۶	۰/۵۰۶
	بازیگری	۱/۵۷	۰/۶۸۴	-۱۷/۱۰	۰/۰۰۰
	نویسندگی	۲/۰۰	۰/۸۰۵	۰/۱۷۸	۰/۸۵۸
	آشپزی	۲/۰۴	۰/۷۸۳	۱/۴۶	۰/۱۴۳
	گل دوزی	۱/۵۷	۰/۷۰۴	-۱۶/۹۳	۰/۰۰۰
	موسیقی	۲/۰۵	۰/۷۹۴	۱/۸۸۹	۰/۰۷۹
	شیرینی پزی	۱/۷۹	۰/۷۶۹	-۷/۲۸۰	۰/۰۰۰
	طراحی دکوراسیون خانه	۱/۹۸	۰/۷۶۹	۰/۴۶۷	۰/۶۴۱
	طراحی طلا و جواهرسازی	۱/۶۴	۰/۷۴۱	-۱۳/۲۸	۰/۰۰۰
	عروسک سازی	۱/۵۷	۰/۷۱۸	-۱۶/۵۹	۰/۰۰۰
	طراحی لباس	۱/۸۳	۰/۸۰۶	-۵/۸۳	۰/۰۰۰
	هنرهای صنایع دستی	۱/۸۷	۰/۷۸۵	-۴/۳۸	۰/۰۰۰
	گل آرایی	۱/۶۳	۰/۷۲۰	-۱۴/۲۰	۰/۰۰۰
	نوازندگی	۱/۸۶	۰/۷۹۹	-۴/۸۵۱	۰/۰۰۰
	آرایشگری	۱/۸۲	۰/۸۰۲	-۶/۲۲۴	۰/۰۰۰
	سفالگری	۱/۶۳	۰/۷۲۰	-۱۴/۱۱	۰/۰۰۰
	قالی بافی	۱/۶۵	۰/۷۴۲	-۱۳/۱۱	۰/۰۰۰
	کیف دوزی	۱/۶۰	۰/۷۲۸	-۱۴/۹۹	۰/۰۰۰

تحقیقات اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی

شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران برای طراحی و ...

ابعاد	دوره آموزشی	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
مهارت‌های زندگی و خانواده	مهارت‌های ارتباطی زوجین	۲/۷۰	۰/۵۸۲	۳۳/۴۹	۰/۰۰۰
	مهارت‌های زندگی	۲/۷۳	۰/۵۱۹	۳۹/۴۲	۰/۰۰۰
	سواد سلامت	۲/۰۵	۰/۷۷۶	۳/۰۲	۰/۰۰۲
	سبک زندگی سالم	۲/۱۶	۰/۷۶۰	۳/۸۵	۰/۰۰۰
	سواد عاطفی	۲/۱۶	۰/۷۲۶	۶/۴۳	۰/۰۰۰
	مدیریت هزینه و درآمد خانواده	۲/۳۰	۰/۷۳۰	۱۱/۷۴	۰/۰۰۰
	فرزندپروری	۲/۶۲	۰/۶۱۴	۲۸/۱۰	۰/۰۰۰
	آموزش شهروندی	۲/۲۲	۰/۷۸۵	۷/۸۲	۰/۰۰۰
	مدیریت استرس و اضطراب	۲/۲۳	۰/۷۸۹	۸/۱۹	۰/۰۰۰
مهارت‌های تقویت سلامت جسم و روان	ارتقای سلامت روان	۲/۷۱	۰/۵۴۰	۳۶/۸۲	۰/۰۰۰
	رژیم غذایی	۲/۳۳	۰/۷۶۶	۱۲/۱۴	۰/۰۰۰
	کاهش افسردگی	۲/۱۸	۰/۷۶۴	۶/۸۱	۰/۰۰۰
	مدیریت خشم	۲/۰۵	۰/۷۸۵	۳/۰۲	۰/۰۰۲
	ارتقای سلامت جسمانی	۲/۶۹	۰/۵۵۸	۳۴/۷۰	۰/۰۰۰
مهارت‌های پایه برای زندگی در قرن ۲۱	حل تعارض زندگی شخصی	۲/۳۰	۰/۷۶۹	۱۰/۹۷	۰/۰۰۰
	مهارت‌های یادگیری و مطالعه	۲/۷۱	۰/۵۴۰	۲۴/۸۶	۰/۰۰۰
	سواد رسانه‌ای	۲/۶۹	۰/۵۵۸	۲۴/۸۰	۰/۰۰۰
	سواد اطلاعاتی	۲/۶۵	۰/۵۹۰	۳۱/۰۷	۰/۰۰۰
	سواد دیجیتالی	۲/۰۸	۰/۸۱۵	۳/۰۳	۰/۰۰۲
پشتیبانی از آموزش مدرسه‌ای یا دانشگاهی	آموزش زبان انگلیسی	۲/۲۳	۰/۷۲۸	۹/۰۷	۰/۰۰۰
	برنامه‌ریزی تحصیلی ویژه کنکور	۲/۳۸	۰/۷۲۰	۱۴/۹۵	۰/۰۰۰
	تدریس خصوصی دروس ابتدایی	۱/۸۸	۰/۷۸۶	-۳/۹۷	۰/۰۰۰
	تدریس ریاضیات کنکور	۱/۸۹	۰/۸۱۷	-۳/۶۹	۰/۰۰۰
	تدریس شیمی کنکور	۱/۸۲	۰/۷۸۹	-۶/۱۹	۰/۰۰۰
	تدریس فیزیک کنکور	۱/۸۳	۰/۷۸۹	-۵/۷۸	۰/۰۰۰
	تدریس زیست کنکور	۱/۸۵	۰/۸۰۵	-۵/۱۳	۰/۰۰۰

ابعاد	دوره آموزشی	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	سطح معناداری
کارایی و خوداشتغالی	کسب و کار اینترنتی	۲/۶۲	۰/۶۲۰	۲۷/۸۲	۰/۰۰۰
	آموزش حسابداری ویژه بازار کار	۲/۱۰	۰/۷۰۵	۴/۳۲	۰/۰۰۰
	بازاریابی	۲/۰۹	۰/۸۱۱	۳/۱۸	۰/۰۰۱
	آموزش تعمیر تلفن همراه	۲/۰۶	۰/۸۰۵	۳/۰۳	۰/۰۰۲
	مهارت‌های کارآفرینی و کسب و کار	۲/۵۷	۰/۶۵۶	۲۴/۲۳	۰/۰۰۰
	آموزش تعمیر لپ تاپ	۲/۰۵	۰/۷۴۳	۱/۹۳	۰/۰۵۴
	تکنسین داروخانه	۲/۰۲	۰/۷۵۰	۰/۷۶	۰/۴۴۴
	نصب و راه اندازی دوربین‌های مدار بسته	۱/۸۷	۰/۷۹۵	-۴/۲۹	۰/۰۰۰
	دستکاری دندان پزشکی	۱/۹۴	۰/۷۲۷	-۲/۲۷	۰/۰۲۳
	آموزش فوریت‌های پزشکی	۲/۲۰	۰/۷۵۰	۷/۶۰	۰/۰۰۰
	دوره مربیگری کودک	۲/۰۲	۰/۷۹۱	۰/۰۷۷	۰/۴۴۱
	آمادگی مصاحبه شغلی	۲/۴۶	۰/۶۲۷	۲۱/۳۴	۰/۰۰۰
	مهارت‌های جست و جوی شغل	۲/۳۹	۰/۷۱۲	۱۵/۳۷	۰/۰۰۰
	رزومه نویسی	۲/۵۴	۰/۶۳۶	۲۳/۹۷	۰/۰۰۰

جدول ۳ نتیجه آزمون فریدمن به دست آمده برای تعیین اولویت دوره‌های آموزشی برای کاربران کتابخانه‌های عمومی را نشان می‌دهد. داده‌های جدول حاکی از آن است که از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، از میان ۷۵ دوره آموزشی، ۳۸ دوره آموزشی مورد نیاز کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران هستند (اولویت ۱ تا ۳۸) و دوره‌های مهارت‌های زندگی، ارتقای سلامت روان، مهارت‌های یادگیری و مطالعه، مهارت‌های ارتباطی زوجین، سواد رسانه‌ای، ارتقای سلامت جسمانی، مهارت استفاده از اینترنت، سواد اطلاعاتی، عکاسی با دوربین و موبایل، کسب و کار اینترنتی، فرزندپروری، تایپ با نرم افزار ورد، مهارت‌های کارآفرینی و کسب و کار، پاورپوینت، رزومه نویسی شغلی، و نصب سیستم عامل ویندوز ۱۶ عنوان دوره آموزشی اولویت‌دار و مهم‌ترین دوره‌های آموزشی مورد نیاز برای کاربران کتابخانه‌های عمومی هستند (میانگین نمره هریک از ۱۶ دوره آموزشی مذکور بیشتر از ۲/۵۰ است).

جدول ۳. رتبه‌بندی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی با استفاده از آزمون فریدمن

اولویت	دوره آموزشی	میانگین رتبه	اولویت	دوره آموزشی	میانگین رتبه
۱	مهارت‌های زندگی	۵۳/۳۳	۳۹	آموزش تعمیر لپ‌تاپ	۳۶/۱۱
۲	ارتقای سلامت روان	۵۲/۹۴	۴۰	موسیقی	۳۴/۹۶
۳	مهارت‌های یادگیری و مطالعه	۵۲/۹۳	۴۱	خطاطی/خوش‌نویسی	۳۴/۶۶
۴	مهارت‌های ارتباطی زوجین	۵۲/۳۶	۴۲	آشپزی	۳۴/۶۰
۵	سواد رسانه‌ای	۵۲/۳۲	۴۳	مجریگری، فن بیان	۳۴/۴۶
۶	ارتقای سلامت جسمانی	۵۲/۱۲	۴۴	دوره مربیگری کودکان	۳۴/۲۱
۷	مهارت استفاده از اینترنت	۵۱/۸۸	۴۵	تکنسین داروخانه	۳۳/۸۲
۸	سواد اطلاعاتی	۵۱/۶۶	۴۶	فیلم‌برداری	۳۳/۶۱
۹	عکاسی با دوربین و موبایل	۵۱/۴۱	۴۷	فتوشاپ	۳۳/۵۷
۱۰	کسب‌وکار اینترنتی	۵۱/۴۱	۴۸	نویسندگی	۳۳/۴۹
۱۱	فرزندپروری	۵۰/۳۳	۴۹	طراحی دکوراسیون خانه	۳۳/۰۶
۱۲	تایپ با نرم افزار ورد	۵۰/۳۲	۵۰	برنامه‌نویسی رایانه	۳۲/۳۲
۱۳	مهارت‌های کارآفرینی و کسب‌وکار	۵۰/۱۳	۵۱	دستکاری دندان پزشکی	۳۲/۰۰
۱۴	پاورپوینت	۵۰/۱۲	۵۲	طراحی و نقاشی	۳۱/۶۸
۱۵	رزومه‌نویسی شغلی	۹۴/۷۴	۵۳	طراحی صفحه وب	۳۱/۴۹
۱۶	نصب سیستم عامل ویندوز	۴۹/۱۹	۵۴	تدریس ریاضیات کنکور	۳۱/۲۲
۱۷	اکسل	۴۹/۰۹	۵۵	تدریس درس ابتدایی	۳۰/۶۷
۱۸	آمادگی مصاحبه شغلی	۴۸/۸۶	۵۶	نصب و راه‌اندازی دوربین‌های مدار بسته	۳۰/۵۹
۱۹	مهارت‌های جست‌وجوی شغل	۴۸/۵۵	۵۷	هنرهای صنایع دستی	۳۰/۴۷
۲۰	برنامه‌ریزی تحصیلی ویژه کنکور	۴۸/۱۹	۵۸	نوازدگی	۲۹/۸۴

اولویت	دوره آموزشی	میانگین رتبه	اولویت	دوره آموزشی	میانگین رتبه
۲۱	رژیم غذایی	۴۷/۵۸	۵۹	تدریس زیست کنکور	۲۹/۶۷
۲۲	مدیریت هزینه و درآمد خانواده	۴۶/۴۷	۶۰	نرم افزارهای موشن گرافیک و انیمیشن	۲۹/۶۵
۲۳	حل تعارض زندگی شخصی	۴۴/۳۰	۶۱	تدریس فیزیک کنکور	۲۹/۵۱
۲۴	آموزش زبان انگلیسی	۴۴	۶۲	خیاطی	۲۹/۴۵
۲۵	مدیریت استرس و اضطراب	۴۲/۵۲	۶۳	طراحی لباس	۲۹/۲۸
۲۶	آموزش شهروندی	۴۱/۸۵	۶۴	تدریس شیمی کنکور	۲۹/۱۷
۲۷	آموزش فوریت‌های پزشکی	۴۱/۷۵	۶۵	آرایشگری	۲۸/۷۴
۲۸	کاهش افسردگی	۳۹/۷۱	۶۶	طراحی پایگاه داده	۲۸/۷۳
۲۹	سواد عاطفی	۳۹/۵۱	۶۷	شیرینی پزی	۲۸/۳۸
۳۰	سبک زندگی سالم	۳۹/۳۶	۶۸	قالی بافی	۲۴/۵۱
۳۱	فناوری اطلاعات	۳۸/۸۶	۶۹	طراحی طلا و جواهرسازی	۲۴/۳۹
۳۲	آموزش حسابداری ویژه بازار کار	۳۸/۵۱	۷۰	سفالگری	۲۳/۹۷
۳۳	نرم افزارهای ویرایش فیلم و عکس	۳۷/۷۶	۷۱	گل آرایی	۲۳/۹۶
۳۴	بازاریابی	۳۷/۶۵	۷۲	کیف دوزی	۲۳/۶۰
۳۵	سواد دیجیتال	۳۶/۴۸	۷۳	بازیگری	۲۲/۶۶
۳۶	آموزش تعمیر تلفن همراه	۳۶/۴۵	۷۴	عروسک سازی	۲۲/۶۵
۳۷	مدیریت خشم	۳۶/۳۴	۷۵	گل دوزی	۲۲/۶۰
۳۸	سواد سلامت	۳۶/۲۵			

جدول ۴ نتایج آزمون فریدمن برای بررسی معناداری اولویت‌بندی نیازهای آموزشی را نشان می‌دهد. با توجه به داده‌های جدول ۴ و در نظر گرفتن این نکته که سطح معناداری آزمون فریدمن برابر با ۰/۰۱ و کمتر از ۰/۰۵ است، نتیجه‌گیری می‌شود که اولویت‌بندی صورت گرفته از نظر آماری معنادار است.

جدول ۴. نتایج آزمون فریدمن برای بررسی معناداری اولویت‌بندی نیازهای آموزشی

نوع آزمون	آمار χ^2	سطح معناداری
آزمون فریدمن	۱۴۲۹۹/۵۴۸	۰/۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف نیازسنجی آموزشی برای شناسایی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران در سال ۱۳۹۹ به منظور طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی مناسب در سطح کشور انجام گرفت. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، به ترتیب دوره‌های مهارت‌های زندگی، ارتقای سلامت روان، مهارت‌های یادگیری و مطالعه، مهارت‌های ارتباطی زوجین، سواد رسانه‌ای، ارتقای سلامت جسمانی، مهارت استفاده از اینترنت، سواد اطلاعاتی، عکاسی با دوربین و موبایل، کسب و کار اینترنتی، فرزندپروری، تایپ با نرم افزار ورد، مهارت‌های کارآفرینی و کسب و کار، پاورپوینت، رزومه‌نویسی شغلی، و نصب سیستم عامل ویندوز، ۱۶ عنوان دوره آموزشی مورد نیاز و اولویت‌دار برای کاربران کتابخانه‌های عمومی هستند.

مرور ادبیات و تجارب جهانی در این زمینه نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی در سطح دنیا از طریق نیازسنجی آموزشی دوره‌های آموزشی/یادگیری مورد نیاز کاربران را با هدف تحقق یادگیری مادام‌العمر و برای توسعه زندگی آنان در ابعاد شخصی و حرفه‌ای برگزار می‌کنند. بر این اساس، طیف وسیعی از موضوعات و مهارت‌ها را در ارتباط با توسعه زندگی شخصی و حرفه‌ای افراد جامعه تحت پوشش قرار می‌دهند. به طور کلی، دوره‌های آموزشی و یادگیری برگزار شده در سطح دنیا را می‌توان در ابعاد مهارت‌های رایانه‌ای (کتابخانه عمومی پاترونز، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی کانتی ویگو، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی همیلتون، ۲۰۱۹؛ کلی، ۲۰۱۴)، مهارت‌های هنری (کتابخانه عمومی فارمینگهام، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی لاکراس، ۲۰۱۹)، مهارت‌های زندگی و خانواده (کلی، ۲۰۱۴؛ کتابخانه عمومی موناخ، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی همیلتون، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی لودی^۱، ۲۰۱۹)، مهارت‌های تقویت سلامت جسم و روان (استانزیلا، ۲۰۱۱؛ کتابخانه عمومی همیلتون، ۲۰۱۹)، مهارت‌های پایه برای زندگی در قرن

1. Lodi Public Library

۲۱) کتابخانه عمومی کانت ویگو، ۲۰۱۹؛ اسپسی و گلدینگ، ۲۰۰۴؛ ماهونی، ۲۰۱۷؛ اوه، دگروت و اسمیت، ۲۰۰۷؛ کلی، ۲۰۱۴)، پشتیبانی از آموزش مدرسه‌ای یا دانشگاهی (کتابخانه عمومی فارمینگهام، ۲۰۱۹؛ کتابخانه عمومی لاکراس، ۲۰۱۹)، کاریابی و خوداشتغالی (سند فناوری و خدمات کتابخانه‌های دلیویر ۲۰۱۸-۲۰۲۲، ۲۰۱۹؛ برنامه راهبردی کتابخانه عمومی کانت کارولین، ۲۰۱۹؛ برنامه راهبردی کتابخانه عمومی ویگزوم ۲۰۱۶-۲۰۲۰، ۲۰۱۹) دسته‌بندی کرد. نیازهای آموزشی شناسایی شده در این پژوهش (عناوین دوره‌های آموزشی موردنیاز) کاملاً هم‌سو با تجربیات جهانی در این حوزه است و حکایت از آن دارد که کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران دارای نیازهای آموزشی در ابعاد مختلف مهارت‌های رایانه‌ای، هنری، زندگی و خانواده، سلامت جسم و روان، پشتیبانی از آموزش مدرسه‌ای، و خوداشتغالی و کاریابی هستند و ضرورت دارد که با برگزاری دوره‌های آموزشی مناسب برای نیازهای آموزشی آنان برطرف شود. برخی از دوره‌های آموزشی مانند آموزش زبان در میان دوره‌های برگزار شده توسط کتابخانه‌های عمومی کشورهای توسعه‌یافته از فراوانی بالایی برخوردار بودند، در حالی که این نیاز در دوره‌های آموزشی شناسایی شده در پژوهش حاضر دارای اولویت بالایی نداشت. این امر را می‌توان به مهاجری‌پذیری کشورهای ذکر شده و نقش کتابخانه‌های عمومی در زبان‌آموزی مهاجران به‌منظور ادغام آن‌ها در جامعه مقصد نسبت داد. همچنین، ابعاد پشتیبانی از سال‌های مدرسه که در دوره‌های آموزشی کشورهای توسعه‌یافته از فراوانی بالایی برخوردار بود، در نیازهای شناسایی شده در این پژوهش در اولویت‌های پایین‌تر قرار گرفت. می‌توان گفت که در کشورهای توسعه‌یافته، نقش کتابخانه‌های عمومی در پشتیبانی از آموزش مدرسه‌ای پررنگ است و به رسمیت شناخته می‌شود، اما در کشور ایران با توجه به عدم شناخت این ظرفیت از سوی قاطبه جامعه، انتظارات جامعه از کتابخانه‌های عمومی برای پشتیبانی از سال‌های مدرسه در حد پایینی قرار دارد.

طراحی و اجرای این دوره‌های آموزشی صرفاً از طریق کتابخانه‌های عمومی امکان‌پذیر نیست و لازم است کتابخانه‌های عمومی ایران با افراد، سازمان‌ها، مؤسسات، مراکز آموزشی و فرهنگی به‌منظور تدارک فرصت‌های یادگیری مناسب همکاری کنند. این مؤسسات و مراکز در سطح جامعه می‌تواند شامل مدارس (سند فناوری و خدمات کتابخانه آلاسکا ۲۰۱۸-۲۰۲۰،

(۲۰۱۹)، دانشگاه‌ها (کتابخانه عمومی فارمینگهام، ۲۰۱۹)، سازمان‌های فنی، فرهنگی و هنری (استانزویلا، ۲۰۱۱) و سایر افراد و سازمان‌های مرتبط (دکر، ۲۰۱۰؛ سند فناوری و خدمات کتابخانه آلاسکا ۲۰۱۸-۲۰۲۰، ۲۰۱۹) باشند.

در کنار نتایج نیازسنجی آموزشی که به شناسایی نیازهای آموزشی کاربران کتابخانه‌های عمومی کمک می‌کند، چگونگی طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی و یادگیری نیز به ارتقای اثربخشی آموزش در نهاد کتابخانه‌های عمومی ایران کمک ویژه‌ای می‌کند. تجارب ارائه آموزش از سوی کتابخانه‌های عمومی در سطح دنیا نیز نشان می‌دهند که کتابخانه‌های عمومی از طریق الگوهای طراحی آموزشی معلم‌محور (سیستمی) یا یادگیرنده‌محور (سازنده‌گرایانه) به طراحی و اجرای دوره‌های آموزشی اثربخش می‌پردازند (توچ، ۲۰۱۶؛ مرکز پژوهشی پیو، ۲۰۱۹؛ اسلوئن سل و کوپز، ۲۰۰۴؛ اسمال، ذکریا و ال-فیگوی، ۲۰۰۴؛ نیکولاس و گریر، ۲۰۱۶؛ رینولد، ۲۰۱۳). در خصوص ۱۶ عنوان دوره آموزشی اولویت‌دار و موردنیاز کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران، پیشنهاد می‌شود دوره‌های زیر طراحی و اجرا شود: آموزش نرم‌افزار پاورپوینت، آموزش نرم‌افزار ورد، مهارت استفاده از اینترنت، عکاسی با موبایل و دوربین، رزومه‌نویسی شغلی، و نصب سیستم عامل ویندوز بر اساس اصول مبنایی آموزش مریل (۲۰۲۰)، دوره‌های ارتقای سلامت جسمانی، راهبردهای یادگیری-مطالعه، آموزش سواد اطلاعاتی، و مهارت‌های سواد رسانه‌ای بر اساس الگوی طراحی آموزشی گانه؛ دوره‌های مهارت‌های فرزندپروری، ارتقای سلامت روان، آموزش مهارت‌های ارتباطی زوجین، آموزش مهارت‌های زندگی بر اساس اصول سازنده‌گرایی؛ و دوره‌های راه اندازی کسب و کار اینترنتی، و مهارت‌های کارآفرینی و کسب و کار بر اساس الگوی طراحی آموزشی چهارمؤلفه‌ای مربنبور. همچنین، به پژوهشگران این حوزه توصیه می‌شود که اثربخشی این دوره‌ها بر یادگیری و عملکرد کاربران کتابخانه‌های عمومی ایران را نیز بسنجند.

منابع

آخوندی، مریم (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش‌های تخصصی کوتاه‌مدت بر کارایی کارکنان سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران.

بی‌پروا، منظر (۱۳۸۹). اثربخشی دوره‌های آموزش ضمن خدمت برگزار شده در سازمان اسناد و کتابخانه ملی در سال ۱۳۸۸ از دیدگاه شرکت‌کنندگان در این دوره‌ها [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

شهرزادی، لیلا؛ و مجیری، شهین (۱۳۸۹). نیازسنجی دوره‌های آموزش ضمن خدمت کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر اصفهان. مدیریت اطلاعات سلامت، ۷، ۵۶۶-۵۷۶.

صمیمی، میترا؛ و افلاکی، صدیقه (۱۳۹۵). آموزش‌های الکترونیکی کتابداری در کتابخانه ملی از چه کیفیتی برخوردار است؟. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۷ (۴)، ۱۲۷-۱۴۲. عباس‌زادگان، محمد؛ و ترک‌زاده، جعفر (۱۳۸۱). نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها. تهران: شرکت سهامی انتشار.

عطائی‌ظاهر، شیماء؛ تجعفری، معصومه؛ صنعت‌جو، اعظم؛ و شریف، عاطفه (۱۴۰۰). امکان‌سنجی ارائه خدمات مؤثر بر توسعه اقتصادی در کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۴ (۲)، ۵۹-۸۴.

فتحی‌واجارگاه، کوروش؛ و فخام‌زاده، پروانه (۱۳۹۲). نیازسنجی آموزشی: الگوها و فنون. تهران: نشر آیت. فردانش، هاشم (۱۳۹۲). طراحی آموزشی: مبانی، رویکردها، و کاربردها. تهران: انتشارات سمت. معرف‌زاده، عبدالحمید؛ و صانعی‌دهکردی، پرستو (۱۳۸۵). بررسی نیروی انسانی و نیازهای مهارتی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی استان خوزستان. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹ (۳)، ۱۰۷-۱۲۸.

موریسون، گری‌آر؛ روس، استیون‌ام؛ و کمپ، جرالد ای (۱۳۹۷). طراحی آموزش اثربخش (چاپ دوم؛ غلامحسین رحیمی‌دوست، مترجم). انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز.

نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۹۷). فراخوان پیشنهاد برای طرح‌های پژوهشی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور: طراحی و تدوین دوره‌های آموزش کاربران کتابخانه‌های عمومی همراه با طرح کسب‌وکار و تأمین مالی هر دوره. نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، معاونت برنامه‌ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات. بازیابی شده از <http://rpm.iranpl.ir/files/site%20U.T.pdf%20۴/files/RFP%20۱>

References

- 2018-2022 Library Services and Technology Act (LSTA) Plan Delaware Division of Libraries Dover, DE (n.d.). Retrieved July 10, 2019, from <https://libraries.delaware.gov/wp-content/uploads/sites/123/2016/08/LSTA-5yrPlan-2018-2022-Map.pdf>
- Abbaszadegan, M., & Turkzadeh, J. (2002). *Instructional needs assessment in organizations*. Tehran: Anteshar Co. (in Persian)
- Akhundi, M. (2010). *Investigating the effect of short-term specialized trainings on the efficiency of the staff of the National Library and Archives of Iran* [Master's thesis]. Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran. (in Persian)

- Ataei Zaher, Sh., Tajafari, M., Sanatjoo, A., & Sharif, A. (2021). Feasibility study of providing effective services on economic development in Mashhad public libraries. *Library and Information Sciences*, 24(2), 59-84. (in Persian)
- Barron, D. D., Williams, R. V., Bajjaly, S., Arns, J., & Wilson, S. (2005). *The Economic impact of public libraries on South Carolina*. School of Library and Information Science, University of South Carolina. Retrieved July 29, 2017, from <http://www.libsci.sc.edu/sceis/final%20report%2026%20january.pdf>
- Biparva, M. (2009). *The effectiveness of in-service training courses implemented at the National Library and Archives of Iran in 2009 from the perspective of participants in these courses* [Master's thesis]. Shahid Beheshti University. (in Persian)
- Eve, J., de Groot, M., & Schmidt, A. M. (2007). Supporting lifelong learning in public libraries across Europe. *Library Review*, 56(5), 393-406.
- Fardanesh, H. (2011). *Instructional Design: Basics, approaches, and applications*. Tehran: Samat. (in Persian)
- Fathi Vajargah, K., & Fakhmzadeh, P. (2013). *Instructional needs assessment: patterns and techniques*. Tehran: Ayizh Publishing House. (in Persian)
- Fincham, G., & Ward, J. (2006). *Inspiring adults: literacy, language and numeracy in the museums, libraries and archives sector*. London: National Institute of Adult Continuing Education (NIACE) / Museums, Libraries and Archives Council (MLA).
- Framingham Public Library. (n.d.). *Lifelong Learning Programs*. Retrieved July 10, 2019, from <https://framinghamlibrary.org/news-events/adventures-in-lifelong-learning>
- Franks, J. E., & Johns, C. (2015). Entrepreneur assistance & economic development in Florida libraries. *Reference Services Review*, 43(3), 400-418.
- Cengage (n.d.). *Gale Supports Lifelong Learning with New Online Education Program for Public Library Patrons*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.cengage.com/maintenance/index.html>
- Gichohi, P. M., Onyancha, O. B., & Dulle, F. W. (2018). A model for public Libraries' support in the development of small-scale business enterprises in Meru County, Kenya. *Public Library Quarterly*, 37(1), 81-102.
- Hamilton Free Public Library (n.d.). *Hamilton Public Library strategic plan*. Retrieved July 10, 2019, from <https://hamiltonnjpl.org/the-strategic-plan>
- Kelly, C. (2014). Brimbank libraries: Building a learning community. *The Australian Library Journal*, 63(2), 154-164.
- Koontz, C., & Gubbin, B. (Eds.). (2010). *IFLA public library service guidelines* (Vol. 147). Walter de Gruyter.
- La Crosse Public Library (n.d.). *Lifelong Learning at the Library- Digital Resources*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.lacrosselibrary.org/lifelong-learning-library-digital-resources>
- Alaska State Library (n.d.). *Library Services and Technology Act Alaska State Plan 2018-2022*. Institute of Museum and Library Services (IMLS). Retrieved July 10, 2019, from <https://www.ims.gov/sites/default/files/state-profiles/plans/alaska5yearplan.pdf>

- Vermont Department of Libraries (n.d.). Library Services and Technology Act: FiveYear State Plan For Federal Fiscal Years2018-2022 State of Vermont. Vermont Government Website. Retrieved July 10, 2019, from <https://libraries.vermont.gov/sites/libraries/files/Library%20Services%20and%20Technology%20Act%202018-2022%20Final.pdf>
- Vigo County Public Library (n.d.). *Life Long Learning Center Vigo County Public Library*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.vigo.lib.in.us/lhc>
- Lodi Public Library (n.d.). *Lodi Public Library 2017-2019 Strategic Plan*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.lodipubliclibrary.org/sites/www.lodipubliclibrary.org/files/documents/2017-19%20strategic%20plan%20FINAL.pdf>
- Moarrefzadeh, A., & Sanei Dehkordi, P. (2006). A study of manpower and skill needs of librarians working in university libraries of Khuzestan province. *Library and Information Science*, 9(3), 107-128. (in Persian)
- Mahoney, M. H. (2017). An academic librarian's search for meaning: A survey of lifelong learning in library literature. *The Journal of Academic Librarianship*, 43(6), 540-547.
- Monash Public Library Service (n.d.). *Monash public library service strategy 2015-2018*. Monash Council. Retrieved July 10, 2019, from https://www.monash.vic.gov.au/files/assets/public/about_us/council/publications/monash-public-library-service-strategy-2015-2018.pdf
- Morrison, G., Ross, S., & Camp, G (1397). *Designing effective instruction* (2nd ed.; G. H. Rahimi Doost, Trans.). Shahid Chamran University of Ahvaz Press. (in Persian)
- Nichols Hess, A., & Greer, K. (2016). Designing for engagement: Using the ADDIE model to integrate high-impact practices into an online information literacy course. *Communications in information literacy*, 10(2), 6.
- Public Libraries Foundation (2018). *Proposed call for research projects of the Public Libraries of the country: Designing and compiling training courses for public library users along with the business plan and financing of each course*. Public Libraries Foundation, Deputy of Planning, Research and Information Technology. Retrieved from http://rpm.iranpl.ir/files/site1/files/RFP04_U.T.pdf (in Persian)
- Rainie, L. (2016). Libraries and Learning. *Pew Research Center*. Retrieved July 11, 2019, from <https://www.pewinternet.org/2016/04/07/libraries-and-learning>.
- Reinbold, S. (2013). Using the ADDIE model in designing library instruction. *Medical reference services quarterly*, 32(3), 244-256.
- Rowan Public Library (n.d.). *Rowan Public Library Sterategic Plan 2018-2021*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.rowancountync.gov/DocumentCenter/View/4115/Strategic-Plan-2018---2021-PDF?bidId=>
- Samiee, M., & Aflaki, S. (2017). Evaluation of the e-learning field of information and knowledge of the National Library and Archives of the Islamic Republic of Iran, based on components standard SCORM. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 27(4), 127-142. (in Persian)

- Shahrzadi, L., & Mojiri, S. (2011). A Survey on Needs Assessment for In-service Training among Academic Librarians in Isfahan. *Health Information Management*, 7, 566-576. (in Persian)
- Sloane-Seale, A., & Kops, B. (2004). Creative retirement: survey of older adults' educational interests and motivations. *Canadian journal of university continuing education*, 30(2), 73-89.
- Small, R. V., Zakaria, N., & El-Figuigui, H. (2004). Motivational aspects of information literacy skills instruction in community college libraries. *College & Research Libraries*, 65(2), 96-121.
- Spacey, R., & Goulding, A. (2004, December). Learner support in UK public libraries. In *Aslibc proceedings* (Vol. 56, No. 6, pp. 344-355). Emerald Group Publishing Limited.
- Stanziola, J. (2011). Lifelong learning in public libraries in 12 European Union countries: issues in monitoring and evaluation. *International Journal of Lifelong Education*, 30(5), 631-649.
- Oregon State Library (n.d.). *State Library of Oregon's Library Services and Technology Act (LSTA) Five-Year Plan 2018-2022*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.oregon.gov/Library/libraries/Documents/LSTA/2018-2022LSTAFiveYearPlanFinal.pdf>
- Stolarick, K. & Silk, K. (2013). *So much more: The economic impact of the Toronto public library on the city of Toronto*. Retrieved March 6, 2018, from http://martinprosperity.org/media/TPL%20Economic%20Impact_Dec2013_LR_FINAL.pdf
- Paul Pratt Memorial Library (n.d.). *Strategic Plan FY 2017-2022 Paul Pratt Memorial Library*. Retrieved July 10, 2019, from <http://www.cohassetlibrary.org/DocumentCenter/View/192/strategic-plan-2017-2022--website?bidId=>
- Caroline County Public Library (n.d.). *The Caroline County Public Library Strategic Plan*. Retrieved July 10, 2019, from <https://www.carolib.org/content/library-strategic-plan>
- Tóth, M. (2016). The role of public libraries in Lifelong Learning in a multicultural and digital context. *ProInflow*, 8(2).
- UNESCO Institute for Education. (2005). *Annual Report 2003*. Hamburg: UU.
- Wijetunge, P. (2000). The role of public libraries in the expansion of literacy and lifelong learning in Sri Lanka. *New Library World*, 101(3), 104-111.
- Wixom Public Library (n.d.). *Wixom Public Library Strategic Plan 2016-2020*. Retrieved July 10, 2019, from https://www.wixomlibrary.org/wp-content/uploads/2017/06/strategic_plan_report.pdf